

ΔΙΑΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (ΠΑΕ)

**ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ
ΠΡΟΟΔΟΥ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΚΑΙ
ΠΤΥΧΙΟΥΧΩΝ (TRACKIT)**

Αποδελτίωση – Ανάλυση Γιώργος Αγγελόπουλος

Σειρά τεχνικές
εκθέσεις/μελέτες, αρ.10
ISSN 2459-3508

Περιεχόμενα

Πρόλογος	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	5
1.1. Η ανάγκη για παρακολούθηση (tracking) της προόδου φοιτητών και πτυχιούχων..	5
1.2. Η σημασία της παρακολούθησης	6
1.3. Ο όρος «παρακολούθηση» (tracking)	7
1.4. Το προφίλ της έρευνας	8
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	9
2.1. Μέθοδοι παρακολούθησης (tracking)	9
2.2. Παρακολούθηση των φοιτητών σε εθνικό επίπεδο	9
2.3. Παρακολούθηση των αποφοίτων σε εθνικό επίπεδο	10
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ	12
3.1. Οι πρακτικές παρακολούθησης φοιτητών και αποφοίτων στην Ελλάδα	12
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	16

Πρόλογος

Στο τέλος του 2012, η EUA (European University Association) δημοσίευσε τη μελέτη των Michael Gaebel, Kristina Hauschildt, Kai Muhleck, Hanne Smidt με τον τίτλο «Tracking Learners' and Graduates' Progression Paths. TRACKIT». Στη μελέτη αυτή παρουσιάζονται τα εργαλεία παρακολούθησης που εφαρμόζονται σε ευρωπαϊκά πανεπιστήμια (συμμετέχει και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου) της προόδου των φοιτητών και της επαγγελματικής εξέλιξης των αποφοίτων.

Το ενδιαφέρον της μελέτης έγκειται στο ότι μέσα από την ανάλυση των 115 σελίδων της μπορεί κανείς να μάθει όχι μόνο τις μεθόδους που μετέρχονται τα πανεπιστήμια και οι εθνικές αρχές για την παρακολούθηση των φοιτητών και των αποφοίτων, αλλά και τις συνέπειες της παρακολούθησης στην ποιότητα της παρεχόμενης διδασκαλίας και στη λειτουργία των πανεπιστημίων. Επιπλέον, τα αποτελέσματά της μπορούν να αξιοποιηθούν για την έναρξη μιας γόνιμης συζήτησης που θα αφορά το ρόλο του πανεπιστημίου σε ένα περιβάλλον διεθνοποίησης και ανταγωνισμού.

Στη συνέχεια θα παρουσιαστεί μια περίληψη της μελέτης με έμφαση στα αποτελέσματα αυτά που αφορούν τη χώρα μας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πορεία προόδου των φοιτητών στα πανεπιστήμια αλλά και το μέλλον των πτυχιούχων είναι ένα θέμα που απασχολεί τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και τα εθνικά συστήματα εκπαίδευσης. Το ενδιαφέρον αυτό φαίνεται να ευθυγραμμίζεται (ή μάλλον να υποκινείται από) με τη σημασία που δείχνει η Ευρωπαϊκή Ένωση -στα πλαίσια του εκσυγχρονισμού της Ανώτατης Εκπαίδευσης- σε μια φοιτητοκεντρική μάθηση. Αν κατά τη Διαδικασία της Μπολόνια η προσοχή εστιάστηκε στην εφαρμογή των τριών κύκλων σπουδών, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια μετατόπιση του ενδιαφέροντος στην αποτελεσματικότητα των ΑΕΙ, στην ποιότητα των σπουδών και στη συμβολή των πανεπιστημίων στην οικονομική ανάπτυξη.

Στο νέο αυτό σκηνικό εντάσσεται και η ερευνητική πρωτοβουλία της Ένωσης των Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων (EUA), η οποία στοχεύει στο να αναδείξει πώς τα πανεπιστήμια αποκτούν γνώση σχετικά με την πορεία προόδου των φοιτητών τους

κατά τη διάρκεια των σπουδών τους αλλά και μετά την αποφοίτησή τους (απασχόληση, περαιτέρω σπουδές). Η πρωτοβουλία αυτή που φέρει τον τίτλο TRACKIT project, υποστηρίχτηκε από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης (EU Lifelong learning Programme), την Ένωση των Ιρλανδικών Πανεπιστημίων, το Σύστημα Πληροφοριών (GmbH) που αφορά τις πανεπιστημιακές σχολές της Γερμανίας, το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου/Κέντρο Μελετών Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής¹, το Πανεπιστήμιο Lund της Σουηδίας και το Πανεπιστήμιο Aarhus της Δανίας.

Στόχος της μελέτης είναι να παρουσιάσει συνοπτικά τα εργαλεία που χρησιμοποιούν τα πανεπιστήμια και τα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα προκειμένου να παρακολουθήσουν την πρόοδο των φοιτητών τους και την πορεία που διαγράφουν μετά την αποφοίτησή τους. Τα συμπεράσματα της έρευνας είναι ιδιαίτερα χρήσιμα, αν αναλογιστεί κανείς το τοπίο που σταδιακά διαμορφώνεται στο χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης: διεθνής ανταγωνισμός, λογοδοσία, διαφάνεια, σύνδεση με την αγορά εργασίας. Συνεπώς, για μια χώρα όπως η Ελλάδα, όπου οι μεταρρυθμίσεις «εισάγονται» και εφαρμόζονται με τον «ελληνικό τρόπο», μια τέτοια έρευνα μπορεί να συμβάλλει στην εξαγωγή πολύτιμων συμπερασμάτων η αξιοποίηση των οποίων θα μπορούσε να οδηγήσει σε ριζικές αλλαγές των προγραμμάτων σπουδών και, γενικότερα, του τρόπου λειτουργίας των πανεπιστημίων. Τη στιγμή, μάλιστα, που οι εξωτερικές πιέσεις που ασκούνται στα πανεπιστήμια αυξάνονται και τα ενδιαφερόμενα μέρη αποκτούν ρόλο στη λειτουργία τους, τέτοιες έρευνες αποτελούν εργαλεία χρήσιμα, αρκεί να αξιοποιούνται προσεκτικά και να λαμβάνεται υπόψη το πλαίσιο εντός του οποίου εφαρμόζονται.

---

¹ Η εμπλοκή ενός ελληνικού Πανεπιστημίου στην έρευνα αποτελεί μια ευχάριστη έκπληξη, καθώς τα ελληνικά πανεπιστήμια σπάνια επιδεικνύουν ενδιαφέρον για ανάλογες έρευνες. Η εξαίρεση αυτή οφείλεται μάλλον στο Δ. Κλάδη, ο οποίος ανέλαβε ενεργό ρόλο στην υλοποίηση αυτής της πρωτοβουλίας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1.1. Η ανάγκη για παρακολούθηση (tracking) της προόδου φοιτητών και πτυχιούχων

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θέσει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντός της το πανεπιστήμιο, όπως καταδεικνύεται από τη Διαδικασία της Μπολόνια, τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης, τη Διαδικασία για τον Εκσυγχρονισμό των συστημάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης κ.α. Οι παρεμβάσεις της- όσο κι αν διατυπώνονται προσεκτικά- αναθεωρούν θεμελιώδη ιδεολογικά και θεσμικά χαρακτηριστικά του πανεπιστημίου, παραπέμποντας στην αυξημένη σημασία που αποδίδεται στον οικονομικό ρόλο του πανεπιστημίου. Η καθιέρωση των τριών κύκλων σπουδών, η μεταφορά πιστωτικών μονάδων, η αναγνωρισιμότητα και συγκρισιμότητα των πτυχίων, η ενίσχυση της κινητικότητας των φοιτητών κ.ο.κ., όσο κι αν επιχειρείται να εμφανιστούν ως απλές τεχνοκρατικές ρυθμίσεις, προϋποθέτουν και συνεπάγονται αναθεώρηση ιδεολογικών παραδοχών και παραδόσεων με διάρκεια και ευρεία αποδοχή.

Το πανεπιστήμιο, λοιπόν, βρίσκεται μπροστά σε προκλήσεις στις οποίες οφείλει να απαντήσει. Αντίθετα με ό,τι συνέβαινε στο παρελθόν, δεν αρκούν οι ακαδημαϊκές και επαγγελματικές γνώσεις που μεταλαμπάδευε. Χρειάζονται και γενικές δεξιότητες, ώστε ο πτυχιούχος να καταστεί «απασχολήσιμος», ειδικά σε καιρούς οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, που οι κυβερνήσεις ζυγίζουν προσεκτικά τα χρήματα τα οποία επενδύουν. Η σημασία του όρου «απασχολησιμότητα» έχει μετατραπεί σε ένα – αμφιλεγόμενο είναι η αλήθεια- δείκτη της αξίας της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Άρα, τα πανεπιστήμια από το ένα μέρος πρέπει να φροντίσουν να παρέχουν ευέλικτα μονοπάτια σπουδών στους φοιτητές που θα ανταποκρίνονται σε ακαδημαϊκά κριτήρια, και να παρακολουθούν την πρόοδο των φοιτητών και τις συνέπειες που έχουν οι σπουδές για τη ζωή τους από το άλλο μέρος. Το ερώτημα που προκύπτει είναι πώς θα επιτευχθεί αυτό.

Το ερώτημα αυτό διατυπώθηκε σε εθνικά, ευρωπαϊκά αλλά και σε θεσμικά επίπεδα. Ως απάντηση εφαρμόστηκαν εργαλεία μέτρησης της ποιότητας και της κινητικότητας των φοιτητών. Στη συνέχεια έμφαση δόθηκε στη διαφάνεια, δηλαδή στην ανάληψη πρωτοβουλιών ώστε ο φοιτητής να μπορεί να αποκτή «διαφανή» πληροφόρηση για την Ανώτατη Εκπαίδευση στην Ευρώπη. Το 2009 στην υπουργική

σύνοδο στο Leuven² αποφασίστηκε να μην προστεθούν οι ταξινομήσεις των πανεπιστημίων (rankings) στην Ατζέντα της Μπολόνια, αλλά να αναπτυχθούν «εργαλεία διαφάνειας» (transparency tools) τα οποία θα συμβαδίζουν με τις αρχές της Διαδικασίας της Μπολόνια. Ταυτόχρονα, στην Ανώτατη Εκπαίδευση, όπως και σε άλλους τομείς του δημοσίου, παρατηρήθηκε μια τάση για βελτίωση της διοίκησης, του μάνατζμεντ και της αποτελεσματικότητας.

Κατά περίεργο τρόπο, σε όλη αυτή τη συζήτηση σχετικά με την αποτίμηση της μάθησης και διδασκαλίας στην ΑΕ, η παρακολούθηση των φοιτητών και πτυχιούχων απουσιάζει. Ίσως το ενδιαφέρον για τις ταξινομήσεις των πανεπιστημίων έχει επισκιάσει κάθε άλλη προσέγγιση μέτρησης των αποτελεσμάτων των ιδρυμάτων ΑΕ. Στερούνται όμως έτσι τα πανεπιστήμια από στοιχεία τα οποία θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην καλύτερη λειτουργία τους προς όφελος των φοιτητών.

1.2. Η σημασία της παρακολούθησης

Σε γενικές γραμμές η παρακολούθηση (tracking) βρέθηκε ότι μπορεί να συμβάλλει στην αύξηση της ποιότητας των αποτελεσμάτων ενός πανεπιστημίου, στη βελτίωση της μάθησης και διδασκαλίας, στην ανάπτυξη υπηρεσιών καθώς και στην αποτελεσματικότερη διοίκηση. Πιο συγκεκριμένα, μέσω της παρακολούθησης:

- Αυξάνεται το ενδιαφέρον για τα αποτελέσματα της διδασκαλίας, τα οποία μάλιστα κοινοποιούνται και συγκρίνονται εντός ενός πανεπιστημίου. Βοήθησε για παράδειγμα την καλύτερη κατανόηση των αιτιών που οδηγούν κάποιους φοιτητές να εγκαταλείψουν τις σπουδές τους.
- Ένα πανεπιστήμιο μπορεί να εντοπίσει τους μελλοντικούς φοιτητές του και να σχεδιάσει καλύτερα το επόμενο ακαδημαϊκό έτος
- Σχεδιάζονται εκ νέου τα προγράμματα σπουδών ώστε να ανταποκριθούν στα αιτήματα και τις προσδοκίες των φοιτητών αλλά και στη μεταβαλλόμενη αγορά εργασίας.
- Δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για ένα στρατηγικό διάλογο μεταξύ της διοίκησης του πανεπιστημίου και του διδακτικού προσωπικού για να τεθούν στόχοι και να οριστούν συγκεκριμένοι δείκτες.

---

² www.ehea.info/Uploads/Declarations/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communicu%C3%A9_April_2009.pdf

- Καθιστά δυνατή τη σύγκριση ανάμεσα στα πανεπιστήμια, με αποτέλεσμα να αυξάνεται το ενδιαφέρον του προσωπικού για καλύτερα αποτελέσματα
- Παρακινεί τα ιδρύματα να αναμορφώσουν τον τρόπο που συλλέγουν τα δεδομένα τους και να τα χρησιμοποιούν αποτελεσματικότερα.
- Συμβάλλει στην αποτίμηση των μεταρρυθμίσεων στο χώρο της ΑΕ (πχ των μεταρρυθμίσεων στα πλαίσια της Διαδικασίας της Μπολόνια).

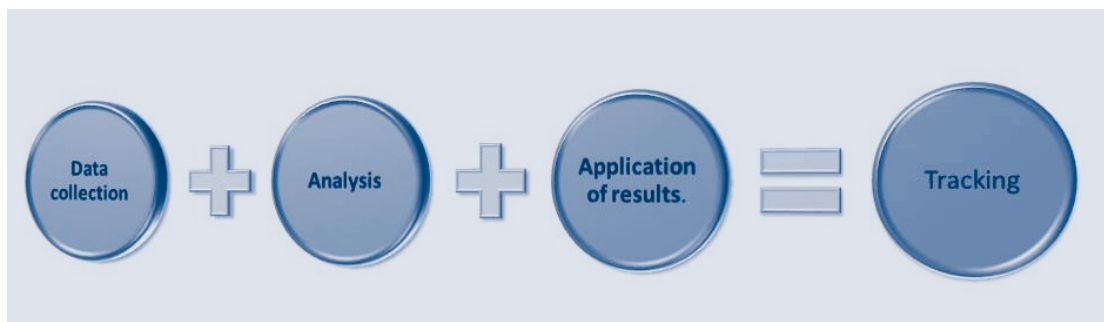
1.3. Ο όρος «παρακολούθηση» (tracking)

Η ομάδα που διεξήγαγε την έρευνα, υιοθέτησε έναν ορισμό της παρακολούθησης με ένα τρόπο εμπειρικό και απαγωγικό, αναλύοντας μια ευρεία γκάμα πρωτοβουλιών παρακολούθησης ανάμεσα στα πανεπιστήμια. Σε πρώτο στάδιο, θεώρησε ως παρακολούθηση όλες τις προσεγγίσεις που τα πανεπιστήμια εφαρμόζουν, για να παρακολουθήσουν:

1. Τις διαδρομές που ακολουθούν οι φοιτητές κατά τη διάρκεια των σπουδών τους προκειμένου να αποκτήσουν το πτυχίο τους
2. Την είσοδο των αποφοίτων στην αγορά εργασίας και
3. Την είσοδο και πρόοδο των φοιτητών σε άλλα εκπαιδευτικά προγράμματα.

Με τον τρόπο αυτό κατέστη δυνατή η σύγκριση και χαρτογράφηση των μεθόδων που υιοθετούν τα πανεπιστήμια σε διαφορετικές χώρες. Στο σχήμα 1 φαίνεται ότι η παρακολούθηση περνάει μέσα από τρία στάδια:

Σχήμα 1: τα τρία στάδια της παρακολούθησης (EUA, 2012:20)

Τα τρία αυτά στάδια δεν υλοποιούνται πάντα από τον ίδιο φορέα. Για παράδειγμα, μπορούν να χρησιμοποιηθούν δεδομένα που έχουν προκύψει από άλλες

πρωτοβουλίες για άλλους σκοπούς. Το βασικό θέμα είναι το πώς αυτά τα δεδομένα μοιράζονται και αξιοποιούνται.

1.4. Το προφίλ της έρευνας

Η έρευνα διεξήχθη σε 31 χώρες³ και περιλάμβανε επισκέψεις σε 11 από αυτές. Οι ερευνητικές δραστηριότητες οργανώθηκαν σε τρεις φάσεις. Στη Φάση 1 (Οκτώβριος 2010-Αύγουστος 2011) έγινε επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας και στάλθηκαν ερωτηματολόγια στις 31 χώρες που συμμετείχαν στην έρευνα. Οι δράσεις αυτές κατέληξαν σε μια αναφορά που περιλάμβανε όλους τους τρόπους παρακολούθησης στις διάφορες χώρες. Εντοπίστηκαν οι κοινές πρακτικές, οι διαστάσεις και οι μεταβλητές που επηρεάζουν και επηρεάζονται από τις πρωτοβουλίες παρακολούθησης (tracking initiatives). Στη Φάση 2 (Σεπτέμβριος 2011-Μάρτιος 2012) πραγματοποιήθηκαν 23 επισκέψεις σε 11 χώρες. Η επιλογή των χωρών βασίστηκε στα προηγούμενα ευρήματα και ελήφθη πρόνοια ώστε να υπάρχει μια γεωγραφική «ισορροπία», δηλαδή να αντιπροσωπεύονται πανεπιστήμια από διαφορετικά μέρη της Ευρώπης. Στη Φάση 3 (Μάρτιος-Σεπτέμβριος 2012), τα δεδομένα αναλύθηκαν, διασταυρώθηκαν και τα αποτελέσματα παρουσιάστηκαν στην Κοπεγχάγη (5-6 Ιουνίου 2012) σε μια ευρωπαϊκή διάσκεψη με θέμα “ Tracking the Higher education Student Lifecycle”. Στις 13 και 19 Σεπτεμβρίου οργανώθηκαν δύο διασκέψεις, μία στο Δουβλίνο και μία στις Βρυξέλλες, όπου τα αποτελέσματα ανακοινώθηκαν σε ένα ευρύτερο κοινό.

---

³ Τα μέλη της ΕΕ είναι: Αυστρία, Βέλγιο, Φλαμανδικές και Γαλλικές Κοινότητες, Βουλγαρία, Κύπρος, Τσεχία Δανία, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Ισπανία, Σουηδία, Ενωμένο Βασίλειο. Υποψήφιος χώρες και χώρες του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου: Ισλανδία, Λιχτενστάιν, Νορβηγία, Τουρκία.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.1. Μέθοδοι παρακολούθησης (tracking)

Οι μέθοδοι που εφαρμόστηκαν για τη συλλογή των δεδομένων είναι η επισκόπηση και τα διοικητικά δεδομένα.

✓ Επισκόπηση (survey)

Οι επισκοπήσεις αναφέρονται σε ερωτηματολόγια και συνεντεύξεις τα οποία οι χώρες και τα πανεπιστήμια υιοθετούν για να βρουν στοιχεία σχετικά με την πορεία προόδου φοιτητών και αποφοίτων. Η ελευθερία που έχουν οι ερευνητές στη δημιουργία ενός ερωτηματολογίου, σημαίνει ότι αυτό μπορεί να καλύπτει ένα μεγάλο εύρος ερωτήσεων που μπορεί να αναφέρονται σε στάσεις, αξιολογήσεις και κίνητρα. Το πλεονέκτημά του είναι ότι αντανακλά την υποκειμενική διάσταση της προόδου στις σπουδές αλλά και κατά την είσοδο στην αγορά εργασίας. Από την άλλη, υπάρχει το μειονέκτημα οι ερωτηθέντες μπορεί να επιλέξουν να μην απαντήσουν ή να είναι δύσκολο να βρεθούν.

✓ Διοικητικά δεδομένα

Τα δεδομένα αυτά είναι ένα προϊόν διοικητικών διαδικασιών που ήδη υπάρχουν στα πανεπιστήμια. Όλοι οι φοιτητές πρέπει να περάσουν συγκεκριμένες γραφειοκρατικές διαδικασίες (εγγραφή, δήλωση για συμμετοχή σε εξετάσεις κλπ), κάθε στάδιο των οποίων είναι ένα δείκτης προόδου. Συχνά, μπορούν να αντληθούν και στοιχεία που αφορούν την κοινωνική προέλευση, την προηγούμενη εκπαίδευση κ.α. Ωστόσο, η δυσκολία έγκειται στο γεγονός ότι οι φοιτητές σήμερα μπορούν με σχετική ευκολία να μετακινούνται από ένα πανεπιστήμιο σε ένα άλλο, να εργάζονται στο εξωτερικό, με αποτέλεσμα η απόκτηση στοιχείων για αυτούς να είναι μια δύσκολη υπόθεση.

2.2. Παρακολούθηση των φοιτητών σε εθνικό επίπεδο

Από τις 31 χώρες οι 23 διαθέτουν δεδομένα που περιέχουν πληροφορίες για την πρόοδο των φοιτητών. Τα εργαλεία παρακολούθησης στις χώρες αυτές εφαρμόζονται από στατιστικές υπηρεσίες, ερευνητικούς οργανισμούς και από τα ίδια τα πανεπιστήμια. Οκτώ χώρες δεν διαθέτουν ανάλογα στοιχεία. Οι χώρες αυτές είναι το Βέλγιο/Γαλλική Κοινότητα, η Βουλγαρία, η Κύπρος, η Ελλάδα, η Λετονία, το

Λιχτενστάιν, η Ρουμανία και η Τουρκία. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων η παρακολούθηση συντελείται μέσα από διοικητικές διαδικασίες. Τα δεδομένα συλλέγονται σε κεντρικές βάσεις δεδομένων και υφίστανται επεξεργασία από την εθνική στατιστική υπηρεσία. Τα πανεπιστήμια είναι υποχρεωμένα να συλλέγουν τις πληροφορίες και να τις αποστέλλουν στην βάση αυτή. Το εγχείρημα χρηματοδοτείται από κρατικούς πόρους. Σε μερικές χώρες (Βέλγιο/Φλαμανδική Κοινότητα, Τσεχική Δημοκρατία, Δανία, Εσθονία, Γαλλία, Ιρλανδία, Λιθουανία, Ολλανδία, Νορβηγία και Ενωμένο Βασίλειο) τα δεδομένα αυτά είναι καθοριστικά για τη χρηματοδότηση των πανεπιστημίων. Και τα ίδια τα πανεπιστήμια, όμως, παρακολουθούν τους φοιτητές τους. Τα 30 από τα 31 συστήματα ΑΕ έχουν κάποια εργαλεία παρακολούθησης. Σε ορισμένες περιπτώσεις τα ηλεκτρονικά συστήματα είναι διαδραστικά με την έννοια ότι και ο φοιτητής μπορεί να τα χρησιμοποιήσει για να παρακολουθήσει την πρόοδό του. Μόνο το Λιχτενστάιν δεν διαθέτει ανάλογα στοιχεία. Στην Ελλάδα, Κύπρο, Φινλανδία και Γερμανία μόνο κάποια πανεπιστήμια συλλέγουν στοιχεία για την παρακολούθηση των φοιτητών.

2.3. Παρακολούθηση των αποφοίτων σε εθνικό επίπεδο

Η παρακολούθηση των αποφοίτων συντελείται στα 26 από τα 32 συστήματα Ανώτατης Εκπαίδευσης. Στα 12 μάλιστα αυτό συμβαίνει σε τακτά χρονικά διαστήματα. Σποραδικές δραστηριότητες παρακολούθησης παρατηρήθηκαν σε 14 συστήματα ΑΕ (Αυστρία, Βέλγιο/Φλαμανδική Κοινότητα, Βέλγιο/Γαλλική Κοινότητα, Εσθονία, Ελλάδα, Λιθουανία, Μάλτα, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβενία, Σλοβακία, Ισπανία και Τουρκία). Στη Βουλγαρία, Κύπρο, Ισλανδία, Λιχτενστάιν, Λετονία και Λουξεμβούργο δεν υπάρχουν καθόλου ανάλογα στοιχεία. Η παρακολούθηση των αποφοίτων δεν μπορεί να γίνει με διοικητικά δεδομένα, γιατί μετά το πανεπιστήμιο οι γραμματείες δεν μπορούν να έχουν στοιχεία για τη μετέπειτα ζωή των αποφοίτων. Για το λόγο αυτό η κύρια μέθοδος είναι τα ερωτηματολόγια. Οι απόφοιτοι προσεγγίζονται τηλεφωνικά και απαντούν σε ερωτήσεις. Βέβαια, σε κάποιες χώρες (Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Ουγγαρία, Ιταλία, Ολλανδία, Σουηδία και Ενωμένο Βασίλειο) αξιοποιούνται δεδομένα τα οποία προκύπτουν από τη σύνδεση των πληροφοριών για τους φοιτητές με άλλες βάσεις δεδομένων, όπως η βάση δεδομένων της εθνικής κοινωνικής ασφάλισης ή η βάση δεδομένων όσων δικαιούνται επιδόματα ανεργίας κλπ. Συχνά, τα δεδομένα για την απασχολησιμότητα

των αποφοίτων συνδιαμορφώνουν δείκτες για τη χρηματοδότηση των πανεπιστημίων και τη διασφάλιση ποιότητας. Χρησιμοποιούνται επίσης για να παρακολουθείται η εφαρμογή της Διαδικασίας της Μπολόνια. Πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι η αξιοποίηση αυτών των δεδομένων σε πολλές χώρες προσκρούει σε νόμους που αφορούν την προστασία προσωπικών δεδομένων.

Η παρακολούθηση των αποφοίτων διενεργείται και από τα ίδια τα πανεπιστήμια. Στα 28 από τα 31 συστήματα ΑΕ υπάρχει μια μορφή παρακολούθησης. Βέβαια δεν γίνεται από όλα τα πανεπιστήμια (πχ Ελλάδα), αλλά σε κάποια από αυτά. Ο κύριος λόγος για την παρακολούθηση –σύμφωνα με την έρευνα- είναι πως, όπου οι απόφοιτοι βρίσκουν εργασία, το πανεπιστήμιο από το οποίο αποφοίτησαν, βλέπει τη φήμη του να εκτοξεύεται και να ανεβαίνει την κλίμακα της ταξινόμησης σε εθνικό επίπεδο.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

3.1. Οι πρακτικές παρακολούθησης φοιτητών και αποφοίτων στην Ελλάδα

Από τη μελέτη προκύπτει ότι υπάρχει μια ποικιλία μέσων παρακολούθησης των φοιτητών και των αποφοίτων στις 31 χώρες. Θα επικεντρωθούμε όμως στην ελληνική περίπτωση, για να διαπιστώσουμε πώς οι θεσμοί της χώρας μας χειρίζονται το θέμα αυτό. Ενώ η παρακολούθηση δεν είναι νομική υποχρέωση για τα πανεπιστήμια της Ελλάδας, παρατηρείται μια σχετική κινητικότητα που απορρέει από πρωτοβουλίες των ίδιων των πανεπιστημίων. Πρόσφατα η Αρχή για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στα ΑΕΙ έχει αναλάβει την ενσωμάτωση των πληροφοριών αυτών σε ένα σύστημα σε εθνικό επίπεδο. Η ίδρυση των Γραφείων Διασύνδεσης (career offices) σε όλα τα ελληνικά πανεπιστήμια υπήρξε μια σημαντική πρωτοβουλία η οποία υλοποιήθηκε με χρήματα από τα Ευρωπαϊκά Δομικά Ταμεία (European Structural Funds). Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων αυτή την χρονική περίοδο προσπαθεί να αναπτύξει μια εσωτερική δομή στα ελληνικά ΑΕΙ, για να βελτιώσει την απασχολησιμότητα των αποφοίτων και να δυναμώσει τη σχέση πανεπιστημίων με αγορά εργασίας. Έρευνες για τους αποφοίτους δεν υπάρχουν με εξαίρεση την περίοδο 2004-2006 κατά την οποία σε εθνικό επίπεδο διεξήχθη μια ανάλογη έρευνα. Οι πρωτοβουλίες των ελληνικών πανεπιστημίων για την παρακολούθηση φοιτητών και αποφοίτων, καθώς και οι σκοποί που τις συνόδευαν, αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 1. Πρωτοβουλίες των ελληνικών πανεπιστημίων για την παρακολούθηση φοιτητών και αποφοίτων (EUA, 2012:60).

ΧΩΡΑ	ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ	ΣΚΟΠΟΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ					
		ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ	ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΦΟΙΤΗΤΕΣ	ΔΙΑΝΟΜΗ ΠΟΡΩΝ	ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ	ΧΑΡΑΞΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΕΛΛΑΔΑ	ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΕ ΚΑΘΕ ΑΕΙ			X		X	
	ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	X	X	X	X	X	
	ΓΡΑΦΕΙΑ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗΣ			X			X

	ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ		X		X		X
	ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΕΙΣ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ		X		X		X

Πιο αναλυτικά, οι πρωτοβουλίες των ελληνικών ΑΕΙ είναι:

1. Συλλογή δεδομένων για φοιτητές σε θεσμικό επίπεδο μέσα από τα συστήματα πληροφοριών που διαθέτουν τα ΑΕΙ. Τέτοια συστήματα υπάρχουν σε όλα τα ελληνικά πανεπιστήμια. Ωστόσο, δεν υπάρχει μια κοινή δομή ή μεθοδολογία σχετικά με τη λειτουργία αυτών των συστημάτων. Είναι διαφορετικά από πανεπιστήμιο σε πανεπιστήμιο, αλλά και εντός ενός πανεπιστημίου, καθώς τα πανεπιστήμια στην Ελλάδα είναι οργανωμένα σε τμήματα και προγράμματα σπουδών με τις δικές τους αρχές λειτουργίας. Τα συστήματα αυτά παρέχουν πληροφορίες για τους φοιτητές (προσωπικό και εκπαιδευτικό προφίλ) και την πρόοδό τους. Σε γενικές γραμμές, αυτές οι πληροφορίες δεν αξιοποιούνται σε θεσμικό επίπεδο, αλλά συλλέγονται μετά από αίτημα των εθνικών αρχών (national authorities). Η συλλογή αυτών των δεδομένων εξυπηρετεί κυρίως στατιστικούς και διοικητικούς σκοπούς.
2. Συλλογή δεδομένων για φοιτητές σε εθνικό επίπεδο. Σε εθνικό επίπεδο δεν υπάρχει ηλεκτρονικό κεντρικό σύστημα συλλογής πληροφοριών για τους φοιτητές το οποίο θα τροφοδοτούνταν από τα πανεπιστήμια. Υπάρχουν, όμως δύο δημόσιες αρχές που διεξάγουν κάθε χρόνο έρευνες και συλλέγουν στοιχεία από τα πανεπιστήμια: Η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) και το Τμήμα Στατιστικής του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. Οι έρευνες που διεξάγουν, συχνά επικαλύπτονται και ακολουθούνται διαφορετικές μεθοδολογίες. Για το λόγο αυτό, είναι συχνό φαινόμενο να παρατηρούνται ασυμφωνίες στα αποτελέσματα. Προς την κατεύθυνση της ομογενοποίησης των συστημάτων άντλησης πληροφοριών για τους φοιτητές και τους αποφοίτους κινείται η Ελληνική Αρχή Διασφάλισης Ποιότητας (Α.ΔΙ.Π), η οποία έχει αναλάβει πρωτοβουλίες για τη δημιουργία ενός συστήματος το οποίο θα συγχωνεύει τα υπάρχοντα συστήματα πληροφοριών και θα είναι συμβατό με το Ευρωπαϊκό Σύστημα για τη Διασφάλιση Ποιότητας (ESGs). Ο κύριος στόχος της συλλογής αυτών των δεδομένων,

πέρα από τη στατιστική επεξεργασία, είναι η αξιολόγηση και η κατανομή πόρων.

3. Γραφεία Διασύνδεσης. Τα Γραφεία αυτά λειτουργούν ως ανεξάρτητες μονάδες ή ως μέρος της διοίκησης ενός πανεπιστημίου και οι πληροφορίες που παρέχουν, αφορούν φοιτητές και αποφοίτους. Ο ρόλος των Γραφείων είναι να συνδέουν τις σπουδές με την απασχόληση α) με το να πληροφορούν τους φοιτητές για τις ευκαιρίες που υπάρχουν για τους αποφοίτους στην αγορά εργασίας και β) με το να ενημερώνουν την αγορά εργασίας για τα προσόντα και τις δεξιότητες που διαθέτουν οι απόφοιτοι. Επίσης, ενημερώνουν τους φοιτητές για τις ευκαιρίες σπουδών σε επίπεδο μάστερ και διδακτορικών. Σε κάποιες περιπτώσεις παρακολουθούν τους αποφοίτους, αλλά οι δυσκολίες είναι πολλές, αφού δεν υπάρχει ανάλογες βάσεις δεδομένων. Οι πληροφορίες που παρέχονται χρησιμεύουν για χάραξη πολιτικής στο χώρο της ΑΕ.
4. Παρακολούθηση αποφοίτων σε εθνικό επίπεδο. Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων έχει πρόσφατα εισαγάγει ένα μέτρο για τη βελτίωση της σύνδεσης των σπουδών με την αγορά εργασίας. Χρηματοδοτούμενο από την ΕΕ, σκοπεύει να ταυτοποιήσει και να χαρτογραφήσει συστηματικά τις ευκαιρίες για απασχόληση των αποφοίτων διαμέσου των Γραφείων Διασύνδεσης, και να βελτιώσει την απασχολησιμότητα των αποφοίτων, μέσα από δράσεις όπως η στοχευμένη πρακτική εκπαίδευση και η χρηματοδότηση φοιτητών για πρακτική άσκηση σε επιχειρήσεις, φορείς του δημοσίου κλπ (internship). Περιλαμβάνει και την ανάπτυξη ενός νέου συστήματος πληροφοριών που θα επικεντρωθεί στη σχέση μεταξύ των σπουδών, πρακτικής εκπαίδευσης, αγοράς εργασίας και ευκαιριών απασχόλησης, και αναμένεται να ενισχύσει την παρακολούθηση των αποφοίτων.
5. Διεξαγωγή ερευνών για τους αποφοίτους. Μόνο μια έρευνα⁴ έχει διεξαχθεί (2004-20006) σε εθνικό επίπεδο με σκοπό να εξεταστεί η απασχόληση των αποφοίτων από όλα τα ελληνικά πανεπιστήμια. Ήταν μια οριζόντια δράση

---

⁴ Η έρευνα αυτή κυκλοφόρησε από τις Εκδόσεις Διόνικος το 2008 με τίτλο: «Η απορρόφηση των πτυχιούχων πανεπιστημίου στην αγορά εργασίας». Επιστημονικά υπεύθυνη της έρευνας και συγγραφέας της μελέτης είναι η Μαρία Καραμεσίνη. Την έρευνα σχεδίασε, οργάνωσε και συντόνισε η Οριζόντια Δράση Υποστήριξης των Γραφείων Διασύνδεσης των πανεπιστημίων με χρηματοδότηση του 2^{ου} ΕΠΕΑΕΚ (Γ'ΚΠΣ). Συμμετείχαν όλα τα Γραφεία Διασύνδεσης των πανεπιστημίων της χώρας (πλην του Ανοικτού Πανεπιστημίου, του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και του Πανεπιστημίου Στερεάς Ελλάδας).

που υλοποιήθηκε από τα Γραφεία Διασύνδεσης με τη μορφή ενός κοινού ερευνητικού προγράμματος και δεν είχε αναληφθεί από μια εθνική αρχή. Η έρευνα -που δεν έχει επαναληφθεί από τότε- βασίστηκε στη συμπλήρωση ενός κοινού ερωτηματολογίου στο οποίο όμως ο επιστημονικά υπεύθυνος της έρευνας σε κάθε πανεπιστήμιο μπορούσε να προσθέσει και άλλες ερωτήσεις και κάλυψε όλα τα πανεπιστήμια εκτός από τρία. Ο πληθυσμός στόχος ήταν απόφοιτοι των ετών, 1989, 1999 και 2000. Η έρευνα αυτή αποτέλεσε το κίνητρο, ώστε πολλά πανεπιστήμια να οργανώσουν τις δικές τους έρευνες που ήταν βασισμένες στην ίδια μεθοδολογία.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι δεν υπάρχει μια κοινή τακτική/προσέγγιση εκ μέρους των ελληνικών πανεπιστημίων, που να παρακολουθεί τους φοιτητές πριν, κατά τη διάρκεια των σπουδών και μετά από αυτές. Οι μεμονωμένες προσπάθειες για παρακολούθηση μπορούν να διακριθούν στα εξής στάδια:

- Σε ένα πρώτο στάδιο, η παρακολούθηση είναι αποτέλεσμα ad hoc πρωτοβουλιών μεμονωμένων δρώντων.
- Σε ένα δεύτερο στάδιο, σε οργανωσιακό επίπεδο, οι πρωτοβουλίες για παρακολούθηση συντονίζονται από μια μονάδα (πχ. Γραφείο Διασύνδεσης) εντός ενός πανεπιστημίου.
- Σε ένα τρίτο στάδιο (αποτελεί ζητούμενο ακόμα για τα ελληνικά πανεπιστήμια)⁵, αναπτύσσονται στρατηγικές παρακολούθησης που εμπλέκουν προσωπικό σε διαφορετικά επίπεδα εντός του πανεπιστημίου. Οι στρατηγικές αυτές συντονίζονται ώστε να συμπληρώνει η μια την άλλη. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να γίνει λόγος για εμπέδωση της παρακολούθησης στην κουλτούρα του θεσμού.

Χωρίς να υπονοείται μια χρονική ακολουθία μεταξύ των σταδίων, πρέπει να γίνει μια ακόμα παρατήρηση: στα ελληνικά πανεπιστήμια δεν υπάρχουν κοινά εργαλεία παρακολούθησης των φοιτητών και των αποφοίτων. Επομένως, χρειάζεται η ανάπτυξη μιας κοινής μεθόδου παρακολούθησης, η οποία εξάλλου καθίσταται αναγκαία εφόσον συνδέεται με τη λογοδοσία και την αποτελεσματικότητα. Τέλος, ο ρόλος της ηγεσίας ενός πανεπιστημίου είναι σημαντικός: χρειάζεται να καθορίσει με σαφήνεια τη χρησιμότητα της παρακολούθησης και να τη συνδέσει με την ποιότητα της διδασκαλίας και της μάθησης.

---

⁵ Το στάδιο αυτό δεν υφίσταται στα ελληνικά πανεπιστήμια, καταγράφεται όμως για να αναδειχτεί η κατεύθυνση προς την οποία πρέπει αυτά να κινηθούν.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η μελέτη παρουσίασε τις σύγχρονες τάσεις στην Ευρώπη που αφορούν την παρακολούθηση, χαρτογραφώντας τις εθνικές και θεσμικές πρακτικές. Εντόπισε αδυναμίες, επεσήμανε ελλείψεις και πρότεινε τρόπους ώστε να αυτές να ξεπεραστούν. Εξάλλου η παρακολούθηση δεν είναι μόνο αριθμοί και πληροφορίες. Σχετίζεται με ζωτικά θέματα που άπτονται της ΑΕ σε θεσμικό επίπεδο αλλά και σε επίπεδο πολιτικής. Τα θέματα αυτά -που προέκυψαν από την έρευνα- παρουσιάζονται στο κεφάλαιο των συμπερασμάτων και απαιτούν περαιτέρω ανάλυση και δράση από την πλευρά των κυβερνήσεων και των πανεπιστημίων. Τα θέματα αυτά είναι:

1. Ένα Ευρωπαϊκό επίπεδο συζήτησης για την παρακολούθηση

Ενόψει της ανάπτυξης του ΕΧΑΕ, θα ήταν ουσιαστικό να υπάρξει ένας κοινός ορισμός της παρακολούθησης. Άλλωστε μια τέτοια πρωτοβουλία αποκτά νόημα και από την οπτική της Ατζέντας Εκσυγχρονισμού της ΑΕ που προωθεί η ΕΕ, και της Διαδικασίας της Μπολόνια, εφόσον και οι δύο συνηγορούν υπέρ της μεγαλύτερης και ποιοτικότερης συλλογής δεδομένων και της διαφάνειας. Ένας κοινός ορισμός θα ήταν χρήσιμος όχι μόνο για τα πανεπιστήμια, αλλά και για τους Φορείς Διασφάλισης Ποιότητας και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη (stakeholders).

2. Ανταλλαγή καλών πρακτικών

Η προώθηση ανταλλαγής καλής πρακτικής μεταξύ θεσμών και φορέων που συλλέγουν δεδομένα θα βοηθούσε να βελτιωθούν οι προσεγγίσεις παρακολούθησης και να ενθαρρυνθούν η συνεργασία και η σύγκλιση. Μια τέτοια συνεργασία θα συνεισέφερε στη δημιουργία κοινών παραμέτρων και δεικτών που βρίσκονται «υπό κατασκευή» στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής συλλογής δεδομένων και της Διαδικασίας της Μπολόνια.

3. Προώθηση του διεθνούς προφίλ της Ευρωπαϊκής Ανώτατης Εκπαίδευσης

Μια από τις προκλήσεις για τα συστήματα Ανώτατης Εκπαίδευσης και τους θεσμούς είναι να εξασφαλίσει ότι τα συστήματα παρακολούθησης συμβαδίζουν με την αυξημένη διαφορετικότητα των φοιτητών και την ανάπτυξη ευέλικτων «οδών» μάθησης. Η παρακολούθηση προσφέρει μια ευκαιρία να αναδειχτεί η ετοιμότητα της Ευρωπαϊκής Ανώτατης Εκπαίδευσης

να ανταποκριθεί στη διεθνοποίηση (internationalization) και τη κινητικότητα των φοιτητών.

4. Ο αντίκτυπος της παρακολούθησης

Η μελέτη κατέληξε σε κάποια ενθαρρυντικά αποτελέσματα από την εφαρμογή της παρακολούθησης. Αυτά σχετίζονται με την ενίσχυση των υπηρεσιών που προσφέρονται στους φοιτητές και τη βελτίωση της διοίκησης και του μάνατζμεντ.

5. Αδυναμίες και κίνδυνοι της παρακολούθησης

Η υποχρεωτική εφαρμογή της παρακολούθησης μπορεί να οδηγήσει σε μια ένταση τις σχέσεις ανάμεσα σε εθνικό και θεσμικό επίπεδο και όχι σε μια συνεργασία. Υπάρχει, επίσης, ο κίνδυνος κακής χρήσης και παρερμηνείας των αποτελεσμάτων της παρακολούθησης. Οι αριθμοί είναι «γοητευτικοί», συχνά όμως δεν προσφέρουν καθαρές και σαφείς απαντήσεις, γιατί η πραγματικότητα είναι που κρύβεται από πίσω τους είναι πολύπλοκη. Για παράδειγμα, τα υψηλά ποσοστά απασχόλησης των αποφοίτων και οι υψηλοί μισθοί δεν απηχούν πάντα ένα υψηλό επίπεδο διδασκαλίας. Μπορεί να σχετίζονται με τις συγκεκριμένες συνθήκες στην αγορά εργασίας και την κοινωνική προέλευση των αποφοίτων. Επομένως, καλό είναι να εξετάζεται το πλαίσιο διεξαγωγής της έρευνας και να αναζητούνται πρόσθετες πληροφορίες.

Τα θέματα αυτά δείχνουν πως τα πανεπιστήμια οφείλουν να αναπτύξουν μια κοινή μέθοδο παρακολούθησης, ώστε να γνωρίζουν όχι μόνο την πρόοδο των φοιτητών τους αλλά την επαγγελματική εξέλιξη των αποφοίτων τους. Στο παρελθόν διακρίνονταν από ένα απομονωτισμό, ο οποίος έχει περάσει ανεπιστρεπτή. Η συζήτηση των προβλημάτων της ΑΕ και των λύσεων έχει πλέον διεθνοποιηθεί. Διεξάγεται στα πλαίσια διεθνών συναντήσεων, οργανισμών και οργάνων. Η ανταλλαγή προβληματισμών, εμπειριών και απόψεων οδηγεί αναγκαστικά σε κάποιες συγκλίσεις προσανατολισμών. Ένας τέτοιος προσανατολισμός είναι και η παραδοχή πως υπάρχει ανάγκη παρακολούθησης των φοιτητών και των αποφοίτων. Βέβαια, υπάρχει και ο αντίλογος πως το πανεπιστήμιο δεν μπορεί να καθυποτάξει τη λειτουργία του στις χρηστικές ανάγκες της κοινωνίας και της οικονομίας. Από την άλλη, όμως δεν μπορεί να λειτουργεί στο κενό χωρίς να ανταποκρίνεται στις βραχυπρόθεσμες ανάγκες της κοινωνίας και της οικονομίας οι οποίες άλλωστε φέρνουν και το οικονομικό βάρος της λειτουργίας του. Υπάρχει, επομένως επείγουσα ανάγκη το πανεπιστήμιο να επανεξετάσει τη σχέση του με το κοινωνικό περίγυρο

προκειμένου να αποκαταστήσει στη σχέση αυτή ένα νέο επίπεδο ισορροπίας, περισσότερο συνδεδεμένο με τις σημερινές ανάγκες και πραγματικότητες. Άρα πρέπει να υιοθετεί τέτοιες πρωτοβουλίες για να δείξει ότι σε καιρούς χαλεπούς αφουγκράζεται τις ανάγκες των φοιτητών, των γονιών τους και γενικά ολόκληρης της κοινωνίας.